

Preventief fouilleren

Evaluatie aanwijzing veiligheidsrisicogebied
gemeente Zaanstad 2020

Periode 1 januari 2020 / 1 juli 2020

www.zaanstad.nl

ZNSTD¹

Inhoud

Inleiding	3
Achtergrond preventief fouilleren	4
Aanwijzen veiligheidsrisicogebieden	4
Fouilleeracties.....	4
Doelstellingen preventief fouilleren.....	4
Preventief fouilleren tijdens de coronacrisis	4
Vorbereidingen	5
Wet wapens en munitie	5
Afdoening.....	5
Opbrengsten preventief fouilleeracties	7
Wapenincidenten Zaanstad.....	8
Politie-inzet preventief fouilleren.....	10
Wapeninleveractie en gezamenlijke schoolcontrole	11
Conclusie	13

Inleiding

In deze evaluatie wordt teruggekeken op de ontwikkelingen ten aanzien van wapenincidenten in Zaanstad en de inzet van preventief fouilleren in de periode 1 januari 2020 tot 1 juli 2020. Ook zal er aandacht besteed worden aan de resultaten van de wapeninleveractie en gezamenlijke controle op scholen.

De burgemeester wil samen met de politie en het openbaar ministerie zoveel mogelijk een einde maken aan deze vormen van ernstig geweld. Eind 2018 heeft de burgemeester daarom twee gebieden waar de wapenincidenten zich concentreren aangewezen als veiligheidsrisicogebied als bedoeld in artikel 2:76 van de Algemene Plaatselijke Verordening Zaanstad. Het betreft het centrum gebied van Zaandam (inclusief de Russische buurt) en de wijk Poelenburg.

Op 24 december 2019 heeft de burgemeester, na overleg in de driehoek, besloten om de veiligheidsrisicogebieden te verlengen tot 1 juli 2020. In deze tussentijdse evaluatie wordt teruggekeken op de ontwikkeling van de wapenincidenten in Zaanstad en de resultaten van het preventief fouilleren in het afgelopen half jaar.

In de driehoek van 11 juni 2020 zijn deze resultaten en wapenincidenten opnieuw besproken. De burgemeester heeft op basis hiervan besloten om de twee veiligheidsrisicogebieden opnieuw te verlengen tot 1 juli 2021. Bij het nemen van dit besluit waren met name twee factoren van belang: 1) het stijgende aantal (ernstige) wapenincidenten in de openbare ruimte en de concentratie daarvan binnen de aangewezen veiligheidsrisicogebieden en 2) de –ondanks de coronacrisis- relatief hoge opbrengsten van de preventief fouilleeracties. Op beide elementen zal nader worden ingegaan.

Achtergrond preventief fouilleren

Aanwijzen veiligheidsrisicogebieden

De burgemeester heeft de bevoegdheid veiligheidsrisicogebieden aan te wijzen na overleg in de 'driehoek' met de officier van justitie en de politie. Het aanwijzen van veiligheidsrisicogebieden is een exclusieve bevoegdheid van de burgemeester, wat wil zeggen dat deze taak niet gemandateerd of gedelegeerd kan worden. Een gebied komt alleen in aanmerking als veiligheidsrisicogebied als er sprake is van (een hoog risico op) geweldsdelicten en vuurwapens in algemene zin. Gedacht kan worden aan uitgaansgelegenheden, sportevenementen of gebieden met structurele drugsoverlast. De burgemeester moet in het aanwijzingsbesluit motiveren waarom de aanwijzing noodzakelijk is: niet alleen voor de gemeenteraad, maar ook voor belanghebbenden. Zij kunnen namelijk bezwaar aantekenen en in beroep gaan tegen het aanwijzingsbesluit van de burgemeester.

Fouilleeracties

In het door de burgemeester aangewezen veiligheidsrisicogebied kan de officier van justitie vervolgens een concreet en separaat bevel geven voor de daadwerkelijke fouilleeractie. Op die fouilleeractie zijn de artikelen 50, derde lid (onderzoek bagage en tassen), 51, derde lid (vervoermiddelen), en 52, derde lid (kleding) van de Wet wapens en munitie van toepassing. Op grond van het bevel van de officier kan de politie in het gebied, inclusief voor het publiek toegankelijke gebouwen en plekken, een ieders kleding fouilleren op wapens of munitie. Het is ook mogelijk vervoermiddelen te doorzoeken en te vorderen dat bagage en tassen ('verpakkingen') die men bij zich draagt worden geopend. Er is geen concrete verdenking noodzakelijk om tot fouillering over te gaan. Preventief fouilleren is een controlemiddel en wordt 'zonder aanzien des persoons' ingezet, dus aselekt.

Doelstellingen preventief fouilleren

Preventief fouilleren is volgens het wetsartikel (artikel 151b gemeentewet¹) een instrument om te voorkomen dat er wapens in een bepaald gebied aanwezig zijn. Dat doel is op twee manieren te bereiken door preventief fouilleren. Ten eerste kunnen mensen wetende dat de kans bestaat dat ze worden gefouilleerd, er toe worden bewogen geen wapens bij zich te dragen. Ten tweede is het mogelijk dat mensen wel wapens bij zich dragen, maar dat deze in beslag worden genomen tijdens de fouilleeractie. In beide gevallen is het effect van de actie dat er minder wapens 'op straat' zijn. Een ander doel dat vaak wordt genoemd, onder meer door de wetgever in de memorie van toelichting op het wetsvoorstel, is het versterken van het veiligheidsgevoel in het publieke domein en het leveren van een bijdrage aan het (herstel van het) gezag van overheid en politie. Dit zou het 'maatschappelijke doel' van preventief fouilleren kunnen worden genoemd.

Voor een ieder is het verplicht het bevel tot preventief fouilleren op te volgen. Dit betekent dat er wordt afgeweken van het gangbare uitgangspunt dat burgers slechts bij verdenking in de zin van artikel 27 Wetboek van Strafvordering opsporingshandelingen moeten toestaan. Als er verboden wapens worden aangetroffen geldt de reguliere vervolging op basis van de Wet wapens en munitie.²

Preventief fouilleren tijdens de coronacrisis

Het eerste half jaar van 2020 zijn in totaal slechts 5 acties gehouden. Dit heeft te maken met de coronacrisis (COVID-19) waar Nederland mee te maken heeft gehad. Na het uitbreken van de coronacrisis in Nederland, hebben er geen preventief fouilleeracties meer plaatsgevonden. De politie en gemeente beraden zich op hoe deze acties "coronaproof" georganiseerd kunnen worden. Hier is op dit moment nog geen uitsluitsel over te geven.

---

¹ <https://maxius.nl/gemeentewet/artikel151b>

² <https://bit.ly/2GUh1kb>

Vorbereidingen

Ter voorbereiding wordt er voor elke actie een proces-verbaal opgemaakt door de politie die als basis dient voor de last afgegeven door de Officier van Justitie. De last wordt per actie afgegeven voor de duur van maximaal 12 uren.

Een cruciaal aspect is het waarborgen van de A-selectiviteit bij het uitoefenen van de bevoegdheden. Dit is van belang omdat voorkomen dient te worden dat personen of groepen het gevoel krijgen dat zij gestigmatiseerd worden of dat de politie de indruk wekt te profileren. In de voorbereidingen op de controles binnen het veiligheidsrisicogebied, is er veel aandacht besteed aan in verbinding blijven door gesprekken in de wijken te voeren, met bewoners maar ook organisaties.

Een belangrijk aspect van de voorbereidingen bestaat uit specifieke instructies over de te gebruiken bevoegdheden, het waarborgen van de a-selectiviteit en het voorlichten van burgers. Ook is er veel aandacht voor een belangrijk aspect van de controleacties, te weten de fatsoenlijke bejegening bij controles. Dit laatste is altijd een belangrijk aspect van politiewerk, maar des te meer omdat er bij preventief fouilleren nu eenmaal burgers en geen verdachten worden gecontroleerd. Tijdens de controles wordt er veel aandacht besteed aan de uitleg en ontvangen alle gecontroleerde personen een informatiefolder. Het uitdelen van flyers met tekst en uitleg onderstreept ook telkens weer dat de politie bij uitzondering burgers controleert zonder verdenking.

Wet wapens en munitie

De Wet wapens en munitie (WWM) heeft als doel de schadelijke effecten van wapens terug te dringen en tegelijkertijd beheersing van het legale wapenbezit en bestrijding van het illegale wapenbezit. De WWM maakt onderscheid tussen het voorhanden hebben van een wapen en het dragen van een wapen. Indien iemand een wapen voorhanden heeft, dan betekent dat dat iemand over een wapen kan beschikken. Een wapen dragen spreekt voor zich. De WWM maakt tevens onderscheid tussen een overtreding en een misdrijf.

Vier categorieën WWM:

In artikel 2 WWM wordt een opsomming gegeven van wapens in de zin van de WWM. De WWM onderscheidt vier categorieën wapens:

- Categorie I: hieronder vallen alle verboden blanke wapens en enkele andere verboden handwapens, waarvan de aanwezigheid onder geen beding kan worden aanvaard (stiletto's, werpmessen, vlindermessen e.d.);
- Categorie II: deze categorie bevat alle verboden vuurwapens en andere gemeengevaarlijke wapens (militaire (vuur)wapens, traangas, pepperspray e.d.). In artikel 26 WWM is geregeld dat het verboden is een wapen of munitie uit deze categorie voorhanden te hebben. Er geldt niet alleen een draagverbod, maar ook een verbod tot het voorhanden hebben;
- Categorie III: deze categorie bevat wapens waarvan niet alleen het dragen maar ook het voorhanden hebben in beginsel ongewenst is, maar waarvoor een vergunning kan worden verkregen (wapens ten behoeve van jagers, sportschutters);
- Categorie IV: voor deze wapens geldt een publiekelijk draagverbod. Het zijn wapens die men thuis mag hebben. Tevens mogen deze wapens niet voorhanden zijn van personen onder de achttien jaar (degens, zwaarden, sabels, wapenstokken e.d.). In artikel 31 lid 4 WWM is het verbod neergelegd om een wapen uit deze categorie over te dragen aan een persoon die de leeftijd van achttien jaren nog niet heeft bereikt.

Afdoening

Het Openbaar Ministerie bepaalt de afdoening ten aanzien van de Wet Wapens en Munitie aan de hand van de *Richtlijn voor Strafvordering wapens en munitie*³. De strafmaten in deze richtlijn zijn

³ <https://www.om.nl/@97152/richtlijn-27/>

bepaald aan de hand van de gevaarstelling van het wapen. Indien een wapen onder bedenkelijke omstandigheden wordt aangetroffen vergroot dat de gevaarstelling en wordt dit als strafverzwarend meegewogen.

Wapens die worden aangetroffen en waarbij het een overtreding van de WWM betreft worden afgedaan met een boete, uitgeschreven door de politie. Indien er sprake is van een zogenoemd 'niet strafbaar wapen' bij de preventief fouilleeracties binnen de veiligheidsrisicogebieden, wordt de houder gevraagd afstand te doen van het wapen.

Opbrengsten preventief fouilleeracties

In deze paragraaf worden de opbrengsten van de preventief fouilleeracties over de periode 1 januari 2020 tot 1 juli 2020 weergegeven.

	Totaal in 2020
Aantal acties	5
Gecontroleerde personen	980
Gecontroleerde voertuigen	150
Arrestanten	5
Vuurwapens	1 x nepvuurwapen
Slagwapens	3
Steekwapens	14
Overige wapens	1 x taser
Totaal wapens	19

Tabel 1: Opbrengsten preventief fouilleren 1^e half jaar 2020

Zoals in tabel 1 te zien is werden er in 2020 vooralsnog slechts 5 preventief fouilleeracties uitgevoerd in de veiligheidsrisicogebieden. Dit is aanzienlijk minder dan in de voorgaande jaren. Reden van het beperkte aantal controles is het uitbreken van de coronacrisis. Sinds de uitbraak van de coronacrisis in Nederland hebben er geen preventief fouilleeracties meer plaatsgevonden in Zaanstad.

In de 5 acties in 2020 voor de coronacrisis zijn 980 personen en 150 voertuigen gecontroleerd. Daarbij zijn 19 wapens aangetroffen. Dit komt neer op één wapen per 52 gecontroleerde personen. Het merendeel (14 = 74%) van de aangetroffen wapens betrof een steekwapen.

De acties leverden in totaal 5 arrestanten op. Naast de genoemde opbrengsten levert het preventief fouilleren een niet nader gespecificeerde bijvangst op bestaande uit drugsvangsten, producten die van heling afkomstig zijn en onverklaarbare, grote cash geldbedragen. Hieruit volgen ook aanhoudingen.

Wapenincidenten Zaanstad

In deze paragraaf wordt ingegaan op de hoeveelheid wapenincidenten die plaats hebben gevonden in de openbare ruimte en waarbij de politie in actie is moeten komen. Ook wordt ingegaan op hoeveel van deze incidenten plaatsvonden binnen de aangewezen veiligheidsrisicogebieden waar preventief gefouilleerd wordt.

Wapenincidenten openbare ruimte Zaanstad (exclusief opbrengsten preventief fouilleren)	
Jaartal	Aantal incidenten
2017	138
2018	156
2019	171
2020	92 (bijgewerkt tot 1 juli 2020)

Tabel 2. Totaal aantal wapenincidenten openbare ruimte Zaanstad

Zoals in tabel 2 te zien is, is het aantal wapenincidenten in de openbare ruimte waarbij de politie in actie is moeten komen de afgelopen drie jaar steeds gestegen. In 2019 is het aantal incidenten ten opzichte van het aantal incidenten in 2018 met 9,6% gestegen. In 2020 lijkt deze trend –ondanks de coronacrisis- niet gekeerd te worden. In het eerste half jaar van 2020 vonden er 92 wapenincidenten plaats in de openbare ruimte. Ter vergelijking, in 2019 betrof het over dezelfde periode 91 incidenten. Het genoemde aantal incidenten in de openbare ruimte is exclusief het aantal aangetroffen wapens tijdens de preventief fouilleeracties.

Wapenincidenten binnen veiligheidsrisicogebieden Zaanstad (exclusief opbrengsten preventief fouilleren)							
Veiligheidsrisicogebied	2017		2018		2019		2020
	Periode 1	Periode 2	Periode 1	Periode 2	Periode 1	Periode 2	Periode 1
Centrum	12	6	9	17	10	28	12
Poelenburg	5	9	6	11	9	7	5
Totaal	17	15	15	28	19	35	17
Totaal per jaar	32		43		54		

Tabel 3. Wapenincidenten binnen veiligheidsrisicogebieden Zaanstad
Periode 1 betreft januari t/m juni . Periode 2 betreft juli t/m december.

In tabel 3 is te zien dat het aantal wapenincidenten gedurende de tweede helft van het jaar de laatste jaren steeds flink is gestegen ten opzichte van de eerste helft van het jaar. In het eerste half jaar van 2020 valt een lichte afname ten opzichte van het eerste half jaar van 2019 te zien. In het centrumgebied is het aantal wapenincidenten in deze periode iets toegenomen t.o.v. 2019, ondanks dat de hier aanwezige horeca geruime tijd gesloten is geweest vanwege de coronacrisis. In Poelenburg is een sprake van een afname t.o.v. van dezelfde periode in 2019.

In **2017** hebben er in Zaanstad **138** incidenten in de openbare ruimte plaatsgevonden waarbij een wapen betrokken was. Hiervan vonden er **32** in het aangewezen veiligheidsrisicogebied plaats. Dit is **23,2%** van het totaal.

In **2018** hebben er in Zaanstad **156** incidenten in de openbare ruimte plaatsgevonden waarbij een wapen betrokken was. Hiervan vonden er **43** in het aangewezen veiligheidsrisicogebied plaats. Dit is **27,6%** van het totaal.

In **2019** hebben er in Zaanstad **171** incidenten in de openbare ruimte plaatsgevonden waarbij een wapen betrokken was. Hiervan vonden er **54** in het aangewezen veiligheidsrisicogebied plaats. Dit is **31,6%** van het totaal.

In **2020** hebben er in Zaanstad **vooralsnog 92** incidenten in de openbare ruimte plaatsgevonden waarbij een wapen betrokken was. Hiervan vonden er **17** in het aangewezen veiligheidsrisicogebied plaats. Dit is **18,5%** van het totaal.

*Let op: De tellingen zijn resultaten **exclusief** de opbrengsten van het preventief fouilleren.*

Politie-inzet preventief fouilleren

Het uitvoeren van preventief fouilleeracties doet vanzelfsprekend een beroep op de beschikbare en schaarse politiecapaciteit. De exacte vorm van de actie, bepaalt de daadwerkelijke grootte van dat beroep. Het afgelopen half jaar is door personeel dat voor reguliere politietaken in dienst was acties uitgevoerd. Zo zijn de acties bijvoorbeeld gecombineerd met het toezichthouden in het horecagebied in het centrum van Zaandam. Ook zijn er acties uitgevoerd waarbij het reguliere personeel werd aangevuld met extra personeel (twee tot vier extra politiemedewerkers). Daarnaast zijn diverse preventief fouilleeracties apart georganiseerd waarvoor extra personeel is ingezet. Het uitvoeren van de preventief fouilleeracties is geprioriteerd. De beschikbare capaciteit heeft invloed op de vorm die de controles hebben gekregen.

In 2020 zijn in totaal 5 preventief fouilleringsacties uitgevoerd. Voor deze acties zijn in totaal 40 diensten ingepland. Dit komt neer op 320 uur. In dit aantal zijn de uren verwerkt die besteed zijn aan zowel de voorbereiding op de acties als de afhandeling van het werk na de acties. Ter vergelijking: één fte op jaarbasis is 1872 uur, waarmee de totale capaciteit neerkomt op 0,17 fte.

Politie-inzet preventief fouilleren 2020		
Aantal acties	Aantal diensten	Aantal uur
5	40	320

Tabel 4. Politie-inzet preventief fouilleren

Wapeninleveractie en gezamenlijke schoolcontrole

In het eerste half jaar van 2020 hebben er zowel een wapeninleveractie en een gezamenlijke schoolcontrole plaatsgevonden.

Wapeninleveractie

De politie, het Openbaar Ministerie en de gemeente Zaanstad hebben in de periode tussen 21 januari en 3 februari 2020 een wapeninleveractie opgezet, waarbij inwoners ongestraft en anoniem hun wapen konden inleveren.

Opbrengsten wapeninleveractie		
Periode 21-01 t/m 03-02 2020		
Categorie wapens	Aantallen gespecificeerd	Totaal
Vuurwapens	5 x jachtgeweer 1 x machinegeweer 12 x pistool 4 x revolver 3 x imitatievuurwapen	25
Luchtdrukwapens	23 x luchtdrukpistool 32 x luchtdrukgeweer	55
Alarmpistolen	16 x alarmpistool	16
Slagwapens	10 x boksbeugel 3 x ploertendoder	13
Steekwapens	73 x mes	73
Overige wapens	5 x taser 2 x granaat 12 x zwaard	19
Totaal		201

Tabel 5. Opbrengsten wapeninleveractie

Gezamenlijke schoolcontrole

Op 4 februari 2020 heeft er in samenwerking met de scholen een kluisjescontrole plaatsgevonden op 12 middelbare scholen in Zaanstad. In totaal werden 7.548 kluisjes en tassen gecontroleerd. In onderstaande tabel wordt de opbrengst van deze controle weergegeven.

Opbrengst schoolcontrole		
4 februari 2020		
Categorie wapens	Aantallen gespecificeerd	Totaal
Stroomstootwapens	1 x taser	1
Steekwapens	6 x mes	6
Overige wapens	1 x pepperspray	1
Gereedschappen	3 x hamer	3
Vuurwerk	6 x (illegaal) vuurwerk	6
Totaal		17

Tabel 6. Opbrengst schoolcontrole

Conclusie

Geconstateerd wordt dat er zich in Zaanstad nog steeds relatief veel ernstige wapenincidenten voordoen die de openbare orde verstoren. De stijging van het aantal incidenten met wapens op straat van de afgelopen drie jaar, lijkt ook in 2020 –ondanks de coronacrisis- door te zetten. Vanwege de coronacrisis is er aanzienlijk minder gefouilleerd dan in voorgaande periodes het geval is geweest. Bij de preventief fouilleeracties die nog voor de coronacrisis hebben plaatsgevonden, zijn relatief veel wapens aangetroffen; bij één op de 52 gecontroleerde personen is een wapen aangetroffen.

De wapenincidenten concentreren zich nog steeds met name in de aangewezen veiligheidsrisicogebieden. Met de wetenschap dat de opbrengsten van de preventief fouilleeracties in deze veiligheidsrisicogebieden hier nog niet bij zijn meegenomen, kan niet anders dan worden vastgesteld dat in deze gebieden bovengemiddeld veel wapens aanwezig zijn. Na overleg met de politie en het Openbaar Ministerie tijdens de driehoek van 11 juni 2020 heeft de burgemeester daarom besloten om de aanwijzing van de veiligheidsrisicogebieden te verlengen tot 1 juli 2021.

Succesvolle wapeninleveractie en schoolcontrole

In het eerste half jaar van 2020 hebben er een wapeninleveractie en een gezamenlijke schoolcontrole plaatsgevonden. Zowel de wapeninleveractie als de gezamenlijke controle met en op de middelbare scholen in Zaanstad zijn dermate goed bevallen, dat onderzocht wordt hoe deze een vervolg kunnen krijgen. De intentie is om beide instrumenten in de toekomst vaker in te zetten binnen de aanpak van de wapenproblematiek in Zaanstad.

Aanwijzing lokaal messenverbod

Een groot aantal van de aangetroffen steekwapens tijdens de preventief fouilleeracties, betreft niet-strafbare (steek)wapens. De aanwezigheid van deze wapens in de openbare ruimte, bijvoorbeeld tijdens het uitgaan, is volgens de driehoekspartners ongewenst. Er hebben zich meerdere ernstige geweldsincidenten voorgedaan waarbij niet-strafbare wapens bij betrokken waren. Bij het aantreffen van niet-strafbare (steek)wapens ontbreekt de wettelijke basis om te kunnen handhaven. Er wordt aan de betrokkenen gevraagd om afstand te doen van het wapen. Indien de persoon dit weigert, kan het wapen niet in beslag genomen worden ter onttrekking aan het verkeer.

Daar de WWM niet voorziet in een handhavingsmogelijkheid voor deze niet strafbare wapens is de driehoek van mening dat het instellen van een messenverbod op basis van artikel 2:19b van de Algemene Plaatselijke Verordening (APV) van Zaanstad een gewenste maatregel is. De gemeenteraad heeft onlangs ingestemd met een wijziging van het betreffende artikel in de APV, waarmee een lokaal messenverbod in praktijk beter handhaafbaar zal zijn. Deze wijziging is per 1 mei 2020 in werking getreden. Op zeer korte termijn zal de burgemeester op basis van het nieuwe APV-artikel een of meerdere gebieden aanwijzen waar het messenverbod van kracht zal zijn.

gemeente Zaanstad

Stadhuisplein 100, 1506 MZ Zaandam
Postbus 2000, 1500 GA Zaandam

T 14 075
www.zaanstad.nl